

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

ΘΕΜΑΤΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

- *Από την αγροτική οικονομία στην αστικοποίηση*
- *Τα πολιτικά κόμματα*

(ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ)

Γ΄ Τάξη Ενιαίου Λυκείου
(Μάθημα Θεωρητικής Κατεύθυνσης)

ΑΘΗΝΑ 1999

Ομάδα Σύνταξης

Συντονιστές: Ιωάννης Γρυντάκης, δ.φ.
Γεώργιος Δάλκος, δ.φ.

Μέλη: Κατερίνα Μανδαλάκη, δ.φ.
Ελένη Μουρδουκούτα, D.E.A.
Χαρινέλα Τουρνά, υποψήφια διδάκτωρ

ISBN: 960-541-040-0

Copyright (C) 1999: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας
Αδριανού 91, 105 56 Αθήνα

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή ανατύπωση ή φωτοτύπηση μέρους ή όλου του παρόντος βιβλίου, καθώς και η χρησιμοποίηση των ερωτήσεων που περιέχονται σ' αυτό σε σχολικά βοηθήματα ή για οποιοδήποτε άλλο σκοπό, χωρίς τη γραπτή άδεια του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

• ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
• ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ.....	7

ΘΕΜΑ ΠΡΩΤΟ

Από την αγροτική οικονομία στην αστικοποίηση

• Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης.....	11
• Ερωτήσεις σύντομης απάντησης.....	102
• Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου.....	108
• Εργασίες για το σχολείο ή το σπίτι.....	111

ΣΧΕΔΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ.....	156
--	-----

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ.....	160
-----------------------------	-----

ΘΕΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ

Τα πολιτικά κόμματα

• Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης.....	173
• Ερωτήσεις σύντομης απάντησης.....	270
• Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου.....	274
• Εργασίες για το σχολείο ή το σπίτι.....	277

ΣΧΕΔΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ.....	318
--	-----

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ.....	321
-----------------------------	-----

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας (Κ.Ε.Ε.), συνεχίζοντας την προσπάθεια υποβοήθησης των εκπαιδευτικών στο δύσκολο έργο τους, συνέταξε νέα βιβλία που αναφέρονται στην αξιολόγηση των μαθητών της Γ΄ τάξης του Ενιαίου Λυκείου (Ε.Λ.). Κατά τη σύνταξή τους έχουν ληφθεί υπόψη οι παρατηρήσεις και υποδείξεις των εκπαιδευτικών που χρησιμοποίησαν κατά το σχολικό έτος 1998-99 τα αντίστοιχα βιβλία για τους μαθητές των Α΄ και Β΄ τάξεων του Λυκείου, και οι διαπιστώσεις που προέκυψαν από έρευνες σχετικές με την αξιοποίηση των βιβλίων αυτών στη σχολική πράξη.

Με την ευκαιρία της έκδοσης των νέων βιβλίων θα ήθελα να επαναλάβω ακόμη μια φορά τα κύρια σημεία του τρόπου χρησιμοποίησής τους. Η επανάληψη αυτή στοχεύει στην εξάλειψη μερικών παιδαγωγικών σφαλμάτων που, παρά τις συνεχείς ενημερώσεις, έγιναν κατά το πρόσφατο παρελθόν. Τα σημεία αυτά είναι τα εξής:

- Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στα βιβλία αξιολόγησης των μαθητών **έχουν ενδεικτικό χαρακτήρα**. Οι εκπαιδευτικοί δεν είναι υποχρεωμένοι να τις χρησιμοποιούν αυτούσιες. **Έχουν τη δυνατότητα να τις τροποποιούν έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες των μαθητών τους, να τις απλουστεύουν, εφόσον τις θεωρούν δύσκολες, να παραλείπουν όσες κρίνουν πως δεν αντιστοιχούν στο επίπεδο των μαθητών τους ή στους διδακτικούς στόχους, τους οποίους οι ίδιοι θέτουν**. Τα παραδείγματα αυτά επιδιώκουν ακόμη να βοηθήσουν τους διδάσκοντες στο να εκπονοούν **οι ίδιοι δικές τους ερωτήσεις**. Πρόθεσή μας δεν είναι να περιορίσουμε την ελευθερία και την παιδαγωγική αυτονομία του εκπαιδευτικού, αλλά να του προσφέρουμε ιδέες που θα τον βοηθήσουν να αυξήσει τα περιθώρια της πρωτοβουλίας του και να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας του.
- Η προσπάθεια ορισμένων εκπαιδευτικών να αναθέτουν στους μαθητές τους την επεξεργασία όλων των ερωτήσεων που περιέχονται στα βιβλία του Κ.Ε.Ε. από το ένα μέρος, και το πλήθος των σχετικών παραδειγμάτων από το άλλο οδήγησαν κατά το πρόσφατο παρελθόν σε σημαντική αύξηση της εργασίας των μαθητών. Η τακτική αυτή, της οποίας οι αρνητικές συνέπειες είναι προφανείς, οφείλεται σε παρεξήγηση και σε μη ορθή κατανόηση του σκοπού, τον οποίο υπηρετεί το παραπάνω παιδαγωγικό υλικό. Οι Ομάδες Εργασίας του Κ.Ε.Ε. εκπόνησαν για κάθε ενότητα της διδακτέας ύλης ικανό αριθμό ερωτήσεων, επειδή στόχος τους ήταν: α) να καλύψουν ευρύ φάσμα διδακτικών στόχων, β) να ικανοποιήσουν ποικίλα επίπεδα απαιτήσεων και γ) να αξιοποιήσουν τα θετικά στοιχεία διαφορετικών τύπων ερωτήσεων. Επιδίωξαν, με άλλα λόγια, να διευρύνουν, μέσα από την παροχή πολλών παραδειγμάτων, τη δυνατότητα επιλογής ερωτήσεων από τους διδάσκοντες και να καλύψουν στο βαθμό του δυνατού, όλες τις πιθανές ανάγκες τους, οι οποίες είναι λογικό να διαφέρουν από εκπαιδευτικό σε εκπαιδευτικό και από τάξη σε τάξη. **Ποτέ, όμως, και για κανένα λόγο, δε ζητήθηκε από τους εκπαιδευτικούς ούτε να εξαντλούν τα σχετικά παραδείγματα, ούτε να περιορίζονται αποκλειστικά σ' αυτά, ούτε να φωτοτυπούν τα βιβλία αξιολόγησης και να δίνουν όλες τις ερωτήσεις στους μαθητές τους. Κάτι τέτοιο και αντιπαιδαγωγικό είναι και αντίθετο προς το πνεύμα της εκπαιδευτικής με-**

ταρρύθμισης. Κάθε διδάσκων οφείλει να επιλέγει από κάθε ενότητα μικρό αριθμό ερωτήσεων, οι οποίες ανταποκρίνονται στους διδακτικούς στόχους που επιδιώκει και στα κριτήρια που ο ίδιος θέτει. Αυτές πρέπει να αξιοποιεί στο πλαίσιο της διδακτικής πράξης.

- Τα θέματα και οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στα βιβλία αξιολόγησης δεν προορίζονται μόνο για εργασίες των μαθητών στο σπίτι ή για την εκπόνηση ολιγόλεπτων και ωριαίων διαγωνισμάτων. Πολλά από τα θέματα και τα ερωτήματα αυτά μπορούν και πρέπει να αξιοποιούνται στο πλαίσιο της καθημερινής σχολικής εργασίας. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα ζητήματα εκείνα που, κατά την κρίση του εκπαιδευτικού, παρουσιάζουν δυσκολίες για το μέσο μαθητή.
- Οι εκπαιδευτικοί πρέπει ακόμη να έχουν υπόψη τους ότι καμιά από τις ερωτήσεις που περιέχονται στα βιβλία αξιολόγησης δεν χρησιμοποιείται αυτούσια στις προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις. Στις εξετάσεις αυτές τίθενται ερωτήσεις ανάλογες προς εκείνες που περιέχονται στα βιβλία αυτά και στα σχολικά εγχειρίδια, διαφορετικές, όμως, ως προς το περιεχόμενό τους. Οι προαγωγικές εξετάσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά την περασμένη σχολική χρονιά (1998-99) επιβεβαιώνουν πλήρως όσα προαναφέρθηκαν. Μάταια, λοιπόν, μερικοί εκπαιδευτικοί καταπονούν τους μαθητές τους με υπέρμετρο φόρτο εργασίας, επειδή πιστεύουν ότι, εξαντλώντας όλες τις ερωτήσεις που περιέχονται στα βιβλία του Κ.Ε.Ε., θα «πιάσουν» -κατά το κοινώς λεγόμενο- τα θέματα των προαγωγικών και απολυτήριων εξετάσεων.
- Η χρησιμοποίηση, τέλος, των ερωτήσεων που περιέχονται στα παραπάνω βιβλία δεν αποκλείει ούτε εμποδίζει την αξιοποίηση των ερωτήσεων που περιλαμβάνονται στα σχολικά εγχειρίδια.

Για τη διεύρυνση της βοήθειας που φιλοδοξεί το Κ.Ε.Ε. να προσφέρει στους εκπαιδευτικούς στο κρίσιμο ζήτημα της αξιολόγησης των μαθητών, έχουν γίνει και οι εξής συμπληρωματικές ενέργειες: Τα παραδείγματα των ερωτήσεων που περιέχονται στα βιβλία αξιολόγησης έχουν καταχωρισθεί στη σελίδα του Internet του Υπουργείου Παιδείας, από την οποία μπορούν να τα αντλούν όσοι έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο. Σύντομα το Κ.Ε.Ε. θα έχει τη δυνατότητα να προσφέρει τη βοήθεια αυτή με δικά του μέσα. Προωθείται, τέλος, η επανέκδοση όλων των ερωτήσεων που έχουν εκπονηθεί από το Κ.Ε.Ε. σε ηλεκτρονική μορφή (cd-rom).

Τελειώνοντας αισθάνομαι την ανάγκη να συγχαρώ τους επιστημονικούς συνεργάτες του Κ.Ε.Ε. για την εργασία τους και να ευχαριστήσω τις δεκάδες των εκπαιδευτικών για τα σχόλια που μας έστειλαν και τις υποδείξεις τους. Εύχομαι και τα νέα βιβλία να αποδειχθούν, όπως και τα προηγούμενα, πολύτιμο εργαλείο στην προσπάθεια βελτίωσης του τρόπου αξιολόγησης των μαθητών του Ενιαίου Λυκείου.

Ιούνιος 1999
Ο Πρόεδρος του Κ.Ε.Ε.

Καθηγητής Μιχάλης Κασσωτάκης

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Κύριοι Συνάδελφοι,

Η συγγραφική ομάδα Ιστορίας του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας αποφάσισε να παρεκκλίνει κάπως από καθιερωμένα στο παρόν τεύχος. Μελετώντας δηλαδή το κείμενο θα διαπιστώσετε ότι υπάρχουν περισσότερες (σε σύγκριση με τα προηγούμενα τεύχη) εργασίες για το σπίτι και το σχολείο με πλήθος αποσπασμάτων από έργα διάφορων δόκιμων ιστορικών και παράλληλα βοηθητικά / συμπληρωματικά κείμενα που αναφέρονται σε διάφορα ιστορικά γεγονότα. Ο όγκος των κειμένων δεν έχει στόχο ούτε να σας τρομάξει ούτε να σας εντυπωσιάσει, αλλά να σας διευκολύνει. Για να συμβεί αυτό πρέπει να έχετε υπόψη τα παρακάτω:

1. Το βιβλίο Κατεύθυνσης της Γ΄ Λυκείου που καλύπτει η παρούσα συγγραφή παρουσιάζει κάποιες ιδιαιτερότητες, οι οποίες μας οδήγησαν στην παραπάνω “παρέκκλιση”. Συγκεκριμένα: αναφέρεται σε τέσσερα θέματα, που η πλήρης ανάπτυξή τους απαιτούσε εκατοντάδες σελίδες. Η δίωρη, όμως, εβδομαδιαία διδασκαλία του απαιτούσε ακριβώς το αντίθετο. Περιορίστηκε, κατά συνέπεια, το κείμενο, για να είναι συμβατό προς το ωρολόγιο πρόγραμμα, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν πολλά κενά στην ιστορική αφήγηση / συνέχεια. Τα κενά αυτού του σχολικού εγχειριδίου θελήσαμε να καλύψουμε μέχρι ενός σημείου με τα δικά μας κείμενα, ώστε να έχετε όσο το δυνατόν καλύτερη γνώση του αντικειμένου της διδασκαλίας. Με άλλα λόγια, η φιλότιμη τριμελής συγγραφική ομάδα ερεύνησε βιβλιοθήκες και συγγραφείς και εξέθεσε εδώ τα αποτελέσματα της έρευνάς της, με μοναδικό στόχο να απαλλάξει εσάς που μοχθείτε στην τάξη από μια τέτοια χρονοβόρα όσο και απαραίτητη διαδικασία.
2. Στο καθημερινό μάθημα, σε περίπτωση που περισσεύει χρόνος, μπορείτε να επιλέγετε όποια από τα συμπληρωματικά κείμενα νομίζετε προσφορότερα και να τα σχολιάζετε με τους μαθητές σας. Μπορείτε να δίνετε στους μαθητές κάποιες από τις εργασίες για το σχολείο και με τη βοήθεια των συνοδευτικών κειμένων να τους καθοδηγείτε στη σωστή συζήτηση και ερμηνεία. Μπορείτε να κάνετε το ίδιο και με τις εργασίες για το σπίτι, μια και ο προσδιορισμός (εργασίες για το σπίτι ή για το σχολείο) είναι εντελώς συμβατικός. Στο χέρι σας είναι, δηλαδή, να απομονώνετε ένα κείμενο, από όπου και αν προέρχεται, και να το χρησιμοποιείτε για εμπέδωση των

όσων ειπώθηκαν μέσα στην τάξη ή για δημιουργία κάποιας δικής σας ερώτησης.

3. Στο χέρι σας είναι, επίσης, να μην χρησιμοποιείτε καμιά από τις δικές μας ερωτήσεις, όταν κρίνετε ότι το επίπεδο της τάξης δεν το επιτρέπει ή να χρησιμοποιείτε μερικές ως έχουν ή παραλλαγμένες. Στόχος, δηλαδή, της παρούσας συγγραφής, όπως και των προηγούμενων, δεν είναι η παροχή έτοιμων αξιολογικών συνταγών (ερωτήσεων), αλλά η διατύπωση προτάσεων για αξιολόγηση (ενδεικτικών ερωτήσεων) ή η υπόδειξη υλικού για σύνταξη ερωτήσεων. Όποιος θεωρεί ότι είναι υποχρέωσή του να ακολουθήσει επακριβώς τις προτεινόμενες ερωτήσεις και να εξαντλήσει τα κείμενα και τις εργασίες που υπάρχουν στο τεύχος, είναι έξω από τη φιλοσοφία της μεταρρύθμισης και ελάχιστα μπορεί να προσφέρει στους μαθητές.

Οι ελπίδες όλων μας είναι ότι το άφθονο υλικό που σας παραδίδουμε θα αξιοποιηθεί με τον καλύτερο τρόπο για το καλό των μαθητών και μόνο.

Αθήνα, Ιούνιος 1999

Ο συντονιστής της Ομάδας
Γιάννης Γρυντάκης